

**İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ'NÜN 94. YILI
ve
MEHMET AKİF ERSOY'U ANMA GÜNÜ**

**Milli Mücadele'de Mehmet Akif Ersoy ve
İstiklal Marşı**

12 Mart 2015

İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ'NÜN 94. YILI

ve

MEHMET AKİF ERSOY'U ANMA GÜNÜ

**Milli Mücadele'de Mehmet Akif Ersoy ve
İstiklal Marşı**

12 Mart 2015

Hazırlayan
Dr. Nihan ALTINBAŞ

Tasarım
Işık ARSLAN

Kapak
Salih AKBAŞOĞLU

TBMM Basımevi - Mart 2015

TBMM BASIN, YAYIN VE HALKLA İLİŞKİLER BAŞKANLIĞI

Telefon : 0(312) 420 68 84

Faks : 0(312) 420 68 86

İnternet : www.tbmm.gov.tr

e-posta : byhib@tbmm.gov.tr

TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	5
GİRİŞ.....	7
MEHMET AKİF ERSOY'UN HAYATI; ŞAİRİN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ, BALKAN SAVAŞLARI VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ESNASINDAKİ FAALİYETLERİ	11
MİLLİ MÜCADELE, KURTULUŞ SAVAŞI VE MEHMET AKİF ERSOY	20
İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILMASI BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NCE SEÇİMİ	27
İSTİKLAL MARŞI'NIN BESTELENMESİ	38
SONUÇ	41
KAYNAKÇA	46

SUNUŞ

Milli Mücadele esnasında Anadolu'da Ankara Hükümeti'ne karşı işgalci kuvvetlerin desteği ile çıkartılan isyanlar, halkın Büyük Millet Meclisi ve faaliyetleri hakkında doğru bilgilendirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Büyük Millet Meclisi'nde şair Mehmet Akif Ersoy gibi halk nezdinde sevgi ve takdir gören fikir, sanat insanları ile din adamlarından müteşekkil bir İrşat Heyeti oluşturulmuş; bu heyet hem halkı doğru bir şekilde bilgilendirmek, hem de orduya moral vermek için Anadolu'yu dolaşıp çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.

Yapılan çalışmaların yanı sıra yazılacak ve bestelenecek bir milli marşın da Milli Mücadeleye manevi destek vereceği, Ankara Hükümeti'nin yurt içi ve yurt dışı faaliyetlerinde itibarını arttıracığı İrşat Heyetince öngörülmüştür.

İstiklal Marşımızın kabulünün 94. yıldönümünde, TBMM İdari Teşkilatımız, Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı esnasında şair ve dava adamı Mehmet Akif Ersoy'un çalışmalarını, Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılmasının ardından milli bir marşa duyulan ihtiyacı, İstiklal Marşı'nın yazılması ve bestelenme süreçlerini tanıtarak gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunmayı önemli bir görev kabul etmiştir.

Bu maksatla hazırlanan kitapçığın faydalı olmasını diler, çalışmada emeği geçen değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Genel Sekreter

GİRİŞ¹

Genellikle düzenli ritimle, uygun adım yürüyüşler için yazılan marşlar ulus devletin oluşmaya başladığı ve düzenli orduların kurulduğu 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren yaygınlaşmışlardır.² Kahramanlık duygularını harekete geçirmek için kullanılan milli marşlar, ülkelerin zor dönemlerinde yazılmışlar, tüm milletin ortak duygularını yansıtmışlardır.³

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kaldıran Sultan II. Mahmut (1808-1839), Ocak'la beraber Mehter Teşkilatı'nı da kaldırmıştır. Mehter, yeni kurulan *Nizam-ı Cedid* adlı düzenli orduda üniforma giyen askerlerin talim ve yürüyüş düzenlerine uymadığı gibi, resmi törenlerde de Mehter Bandosu'nun kıyafetleri ve marşlar yeni düzenle büyük tezat teşkil etmiştir.⁴ Bu durum karşısında, yeni kurulan düzenli askeri birliklerin ihtiyacına uygun *Muzika-yı Hümayun* adlı askeri bir bando kurulmuştur. Bandonun yöneticiliğine getirilen İtalyan besteci Guiseppe Donizetti ise 1829 yılında Mahmudiye Marşı'nı bestelemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda padişahlar için bestelenen melodik daha çok salon marşı olarak tanımlanabilecek sözsüz marşlar bir nev'i ulusal marş olarak kullanılmaktaydı. Örneğin, kendisi için pek çok marş bestelenen Sultan II. Abdülhamit (1876-1909), Donizetti'nin Sultan II. Mahmud için bestelediği Mahmudiye Marşı'nı milli marş gibi kullanmayı tercih etmişti.⁵ Sultan Mehmet Reşat (1909-1918) döneminde baskın hale gelen milliyetçilik ideolojisi milli marş bestelenmesi ihtiyacını ortaya çıkartmıştı. Ancak, milli marş yazılması ve

-
- 1 Bu çalışmada anlatılan hadiseler Soyadı Kanunu'nun çıkmasından evvel vuku bulduğundan, bahsi geçen şahıslar yalnızca isimleri ile gerekli görülen durumda ise soyadları parantez içinde verilerek zikredilmiştir.
 - 2 F. Gunther Eyck, *The Voice of Nations: European National Anthems and Their Authors* (London: Greenwood Press, 1995).
 - 3 Percy Alfred Scholes, *God Save the Queen!: The History and Romance of the World's First National Anthem* (Oxford University Press, 1954).
 - 4 Mahmut Ragıp Gazimihal, *Türk Askeri Muzikaları Tarihi* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1955).
 - 5 Ersin Antep, "Osman Zeki Üngör ve Musiki İnkılabı" (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2009), 67.

bestelenmesi gösterilen uğraşların sonunda, yine, kendisine paşa unvanı verilen, Guiseppe Donizetti'nin bestelediği "Sultan Mecit Marşı" milli marş olarak kabul edilmiştir.⁶

Bir ülkenin milli marşı, bir şiirin bestelenmesi ya da önceden belli olan bir besteye söz yazılması ile oluşturulur. Milli marşlar, ülkelerin dönüm noktası olarak kabul edilen zor dönemlerinde yazılırlar. Bir ülkenin milli marşın değişmesi o ülkede çok önemli siyasi değişikliklerin, alt üstlerin oluştuğuna işaret eder.⁷ Bu bilinçte olan İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy da kendisi yöneltilen bir soruya "Allah bu millete yeniden milli marş yazdırmasını" diyerek cevap vermiştir.⁸

İstiklal Marşı'nın yazılmasından bir sene evvel, 1920 yılında, Osmanlı imparatorluğu topraklarının büyük bölümü işgal altındaydı. Çanakkale Zaferi'ne rağmen, Birinci Dünya Savaşı'nı kaybedenlerden olan İstanbul Hükümeti, Mondros Antlaşması hükümleri gereğince orduyu terhis etmişti. Anadolu'ya geçen ordu mensupları ve gönüllülerden oluşan birlikler, İzmir, Aydın, Balıkesir, Bursa ve Doğu Trakya çevresinde Yunanlılarla; Muğla, Antalya, Burdur çevresinde İtalyanlarla; Çukurova ve Güneydoğu'daki illerde Fransızlarla, Kars-Ardahan civarında Ermeni çetelerle mücadele etmekteydi.

Oldukça zor koşullar altında, 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Büyük Millet Meclisi, verilmekte olan Kurtuluş Savaşı mücadelesi esnasında Türk halkına kendi bağımsız hükümetine sahip olma şansını vermişti. Mondros Mütarekesi ile başlayan, İzmir ve 16 Mart 1920 tarihinde payitahtın başkenti İstanbul'un işgali ile devam eden acılı süreçte kurulan Büyük Millet Meclisi, bir yandan cephelerde işgalcilerden kurtuluş mücadelesi verirken, diğer yandan da Milli Mücadele'ye engel olmaya çalışanlarla mücadele etmekteydi. Bu maksatla Büyük Millet Meclisi'nde, kurulan İrşat Heyeti ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi, yanlış bilgilerle isyan ettirilen halkı irşat* etmek, ordunun moralini yükseltmek ve Milli Mücadele'nin haklılığını yurt içinde ve yurt dışında türlü faaliyetlerle duyurmak için çalışıyordu.

İşgalci kuvvetleri yurttan kovmak için en önemli unsur, ordunun durumu idi. Askerlerin düşmanla mücadele edebilmesi için sadece lojistik desteğe değil kuvvetli bir inanca ve teşviğe de ihtiyaç vardı. İrşat Heyeti ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi halkı ve orduyu bilgilendirmek ve moral vermek maksadıyla gazete ve dergi basıyor, matbuatı askerlere ve halka dağıtıyordu. Heyetin ve Müdüriyetin yürüttüğü bu faaliyetlerin yanında, İstiklal Marşı'nın

* İrşat: Doğru yolu gösterme, uyarma.

6 Emre Aracı, *Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu* (İstanbul:Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2006).

7 F. Gunther Eyck.

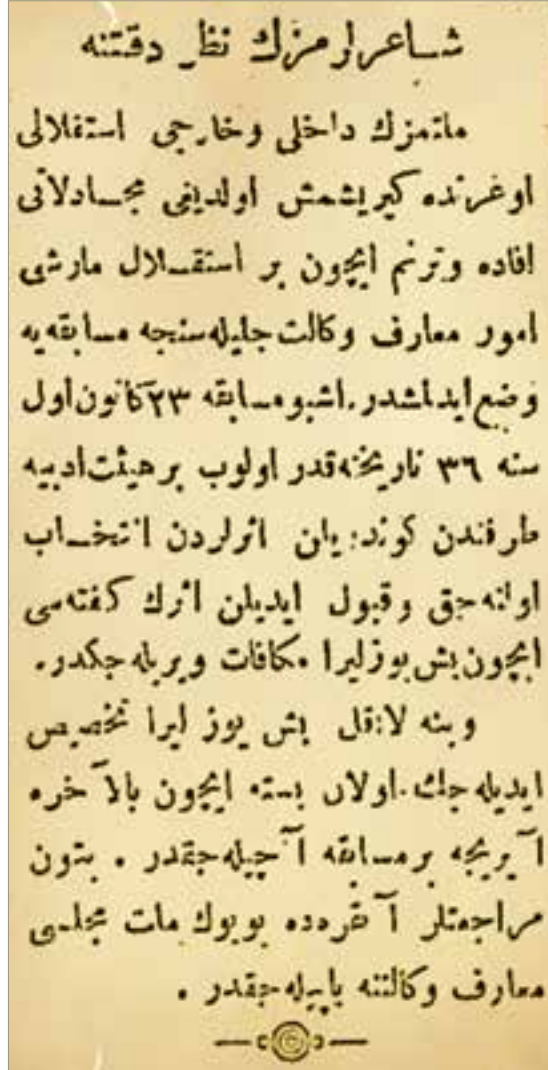
8 Hasan Akay, M. Fatih Andı, "İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı 41 Dize 41 Yorum", *İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 90. Yıldönümü Dolayısıyla* (İstanbul: Hat Yayınevi, 2010).

yazılması ve bestelenmesi de irşat ve propaganda faaliyetlerinden olarak orduya ve halka manevi güç verecek bir unsur olarak düşünülmüştü.⁹

Tüm bu gereksinimler değerlendirilerek Milli Marşın yazılması için, Büyük Millet Meclisi'nce bir yarışma açılır. 25 Ekim 1920 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yarışma şöyle ilan edilir:

“Şairlerimizin nazar-ı dikkatine:

Milletimizin dâhili ve harici İstiklal uğruna girişmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm için bir İstiklal Marşı, Umur-u Maarif Vekâleti Celilesi'nce müsabakaya vaz edilmiştir. İşbu müsabaka, 23 Kanun-i evvel 1336 tarihine kadar olup bir heyet-i edebiye tarafından gönderilen eserler arasından intihap olunacak ve kabul edilen eserin güftesi için beş yüz lira mükâfat verilecektir. Ve yine laakal beş yüz lira tahsis edilecek olan beste için bilahare ayrıca müsabaka açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara'da Büyük Millet Meclisi Maarif Vekâletine yapılacaktır.”

İstiklal Marşı yarışması için Hâkimiyet-i Milliye

Gazetesi'nde verilen ilan.

9 Bu çalışmada, Milli Mücadele esnasında Mehmet Akif Ersoy'un faaliyetleri, İstiklal Marşının yazım ve bestelenme süreçleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, Sebilürreşad Dergisi, Hâkimiyet-i Milliye, Açıksoz Gazeteleri, dönemin şahitlerinin anıları ve konu hakkında yazılmış olan kitap ve tezler birincil ve ikincil kaynak olarak kullanılarak anlatılmıştır.

Ancak, Maarif Bakanlığı'na, yarışmaya katılmak için verilen 23 Aralık 1920 tarihine kadar gönderilen, hatta bu tarihten sonra dahi gönderilen eserler değerlendirildiği halde, İstiklal Marşı olacak bir eser seçilemez. Maarif Bakanı Hamdullah Suphi, ünlü şair ve Büyük Millet Meclisi'nde Burdur Milletvekili olan Mehmet Akif'in neden yarışmaya katılmadığını soruşturur. Şairin Milli Marş için yarışmaya ödül koyulması nedeniyle katılmadığını öğrenir. Bakan, Mehmet Akif'e yazdığı bir mektupta şairin yarışmaya katılmasını ister:

“Pek aziz muhterem efendim, İstiklal Marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zat-ı üstadenelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri, maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icap ettirdiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyiç vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim.

5 Şubat 1337(1921)

Umur-u Maarif Vekili Hamdullah Suphi”

Bir sonraki bölümde inceleneceği üzere, Maarif Bakanı Hamdullah Suphi'nin ve Büyük Millet Meclisi'ndeki pek çok milletvekilinin İstiklal Marşı'nın yazılması için şair Mehmet Akif'e olan teveccühü, şairin o zamana kadar ki hayatının ve eserlerinin anlatılmasını gerektirmektedir.

MEHMET AKİF ERSOY'UN HAYATI; ŞAİRİN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ, BALKAN SAVAŞLARI VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ESNASINDAKİ FAALİYETLERİ

Mehmet Akif, 1873 yılında İstanbul Fatih Medresesi'nde öğretmen Tahir Efendi ile Emine Şerif Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelir.¹⁰ Babası Arnavut olan Mehmet Akif'in, Buharalı Mehmet Efendi'nin kızı olan annesi Emin Şerif Hanım ise Türktür.¹¹ İstanbul'un Fatih Semti gibi muhafazakâr bir semtte temiz bir ailenin çocuğu olan yetişen Akif'in, ailesi ve ilk çevresinden aldığı terbiye onun eğitim hayatı ile tamamlanmış, şairin hayatı boyunca İslam'ın, ülkesinin ve insanlığın iyiliği için çalışan biri olmasında katkıda bulunmuştur.¹²

İlkokulda okurken babası Mehmet Akif'e Arapça öğretir. Ortaokulda okurken Fatih Camii'nde farsça dersler veren Esad Dede'yi takip eder. Fransızca ve Türkçe'de de akranlarından ileri olan Akif'in dil konusunda özel bir yeteneği vardır.¹³ Yine ortaokul döneminde Mehmet Akif şiire merak salar ve bazı manzumeler yazar.¹⁴

Dindar ve ileri görüşlü bir insan olan babasının desteği ile Mehmet Akif, 1885 yılında Mülkiye Mektebine başlar. Ancak 1888 yılında babasının vefatı ve ardından ailenin tek mal varlığı olan evlerinin yanması nedeniyle maddi, manevi sıkıntıya düşer. Mehmet Akif, Mülkiye Mektebini bırakıp mezunlarına hemen iş imkânı veren Halkalı Baytar Mektebine kaydolur. Mektep yıllarında sporla meşgul olan Akif, eğitimi süresince de şiirle ilgilenmeye devam eder. 1893 yılında Halkalı Baytar Mektebini birincilikle bitirir.¹⁵

10 Şükran Tanaçar, *Mehmet Akif'ten Bir Demet* (İstanbul: Yörük Matbaası, 1970), 5-6.

11 Mehmet Asım Gültekin, "Mehmet Akif İçin Bir Biyografi" *Yedi İklim* 117-118 Aralık (1999): 98-100.

12 Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997), 1157.

13 Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar*, C1 (İstanbul: Marmara Univ. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., 2006), 26-27.

14 Hasan Basri Çantay, *Akifname* (İstanbul: Erguvan yayınevi, 2008), 22-29.

15 Turan Arslan, "Mehmet Akif ve Milli Mücadele de Birlik ve Beraberliği Sağlamaya Dönük Faaliyetleri" (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2010), 12-13.

Mehmet Akif'in yakın dostu olan şair Mithat Cemal Kuntay Akif'in muhafazakâr ancak ileri görüşlü olan ailesinden edindiği ve üniversitede yıllarında aldığı pozitivist eğitimi nasıl bir araya getirdiğini şöyle ifade etmiştir:

"Sarı Nasuh mahallesindeki manevi evde yetişen çocuk müspet ilimle bu mektepte olanca hızıyla çalışıyor; kimya tahlillerinden çıkıp, nebatat laboratuvarına giriyor, toprağın altını üstünü okuyor, yerden bıkınca mektebin rasathanesine tırmanıyordu. Fakat esrarengiz gökyüzünden de bıkıyor ve tatil günleri Kuran sesiyle dolu olan evine koşarak gidiyordu. Çoktan ölen babasının Kuran sesiyle dolu olan küçük eve... Paris'te okuyan hekim Rifat Paşa Pastör Enstitüsü'nden İstanbul'a mikrop kültürü getirmişti. Mehmet Akif ne Baytar Mektebi'nin camiine beş vakit gitmek ne de mektebin laboratuvarına koşmak için zorlanmaya muhtaç değildi. Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi imamı Mustafa'nın arkasında da Pastör'ün huzurunda da aynı imanla duruyordu; ancak aynı heyecanla değil.."¹⁶

Akif öğrencilik yıllarında.

16 Mithat Cemal Kuntay, *Mehmet Akif Hayatı-Sanatı-Seciyesi Seçme Şiirleri* (İstanbul: Yeni Mecmua Yayını, 1948), 7.

Mezuniyetinin ardından memuriyet hayatına başlayan ve Anadolu, Rumeli ve Şam bölgelerinde görev yapan Mehmet Akif, 1898'de Tophane Amiri Veznedarı Mehmet Emin Bey'in kızı İsmet Hanım'la evlenir. Kibar bir İstanbul hanımefendisi olan İsmet Hanımla Mehmet Akif'in evliliğinden üç kız ve üç erkek çocuğu dünyaya gelir.¹⁷

Mehmet Akif'in oğulları ve kızları.

Derin bir entelektüel merakı ve birikimi olan Mehmet Akif, Doğu ve Batı edebiyatını, aynı zamanda okumuştur. Türkçeye olan hâkimiyetinin yanında, Arapçayı, Farsçayı ve Fransızçayı ana dili kadar iyi bilmesi Akif'i fikri ve edebi yönden zengin, realist bir aydın haline getirmişti.¹⁸ İlk şiirlerini okul hayatı sırasında yazan Mehmet Akif, baytar müfettişi olarak Anadolu ve Rumeli'de değişik yerlerde göreve yaparken de yine şiirle uğraşmaya devam etmişti.

Doğu ve Batı edebi ve fen bilgilerine hâkimiyeti ve kültürel birikimine rağmen, Mehmet Akif, mescitlerde mukabele okuyacak, camilerde vaaz verebilecek kadar dini bilgiye sahip

¹⁷ Tanaçar, 8-9.

¹⁸ Şerif Aktaş, "Yirminci Asır Türk Edebiyatı" *Büyük Türk Klasikleri Cilt 10* (İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları, 1990), 340.

ve milli geleneklere de sadıktı. Mehmet Akif, Batının teknolojisini, ilmi gelişmelerini almayı, manevi değerlerde ise İslam dininin gerekliliklerine göre yaşamayı öngören, önderliğini Cemaleddin Afgani (1838-1897) ve Muhammed Abduh'un (1848-1897) yaptığı İslamcılık akımına bağlıydı.¹⁹ İslam birliği düşüncesini savunan Sait Halim Paşa (1865-192) da Mehmet Akif'in zihin dünyasını şekillendiren fikir adamlarından biriydi.²⁰

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki toprak kayıpları ve yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan Türklerin sömürgeci güçler tarafından vatanlarından kopartılışı şairi derinden sarsmaktaydı. Bir dava adamı olan Akif, kurtuluşu İslam birliğinde görüyordu. Şair özellikle Osmanlı İmparatorluğu içindeki Müslüman toplulukların ayrılıkçı hareketlerini eleştiriyordu. Ona göre, İslam ümmeti sömürgeci devletlere karşı birlik içinde hareket etmeliydi.²¹

23 Temmuz 1908 tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda, ikinci kere Meşrutiyet ilan edilir. Meşrutiyet'in ilanına kadar gizli biçimde örgütlenen ve özgürlük için çaba gösteren İttihat ve Terakki Partisi, Meşrutiyet'in ilanından sonra siyasi hareketlerini açıktan yürütmeye ve Partiye üye kaydetmeye başlar. Parti liderleri İslam'a uygun hürriyet getireceklerini, vatan topraklarını koruyacaklarını, orduyu, eğitimi ıslah edeceklerini siyasi söylemlerinde dile getirirler.²² Sultan II. Abdülhamit döneminde hüküm süren istibdat ortamında, özgürlüklerin kısıtlanmasına yürekten karşı çıkan Akif de 1908 yılında, Meşrutiyet'in ilanının ardından İttihat ve Terakki Partisi'ne katılır. Akif, Partinin halkı eğitim ve irşat faaliyetlerinde görev almaya başlar.

Mehmet Akif'in İttihat ve Terakki Partisi üyeliği ile alakalı olarak onu farklı kılan unsur, Parti'ye üyelik yemininde bulunan Cemiyet'in bütün emirlerine kayıtsız şartsız itaat ilkesini kabul etmemiş, "*ben cemiyetin yalnız emr-i maarufuna biat ederim*" demiş olmasıdır. Parti üyeliğini konum ve itibar kazanmak için düşünmediği anlaşılan, yayınlanmış şiirleri partililer tarafından bilinen ve takdir edilen Akif'in, İttihat ve Terakki Partisi üyelik yeminini istediği gibi yapmasına izin verilmiştir.²³

Meşrutiyet'in ilanından sonra, Mehmet Akif dava ve sanat adamı olarak önemli bir rol oynamıştır. İstibdat Dönemi'nde yazıp da yayınlamadığı şiirlerini, Meşrutiyetin ilanından bir ay sonra yayın hayatına başlayan ve sonradan

19 Mehmet Doğan, *Camideki Şair Mehmet Akif* (İstanbul: Nehir Yay, 1989), 20-23.

20 Abdurrahim Karadeniz, *Mehmet Akif'in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı* (İstanbul: Hece Yay., 2008), 53-55.

21 Tekin Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1995), 215-216.

22 Şükrü Hanioglu, *Brief History of the Late Ottoman Empire* (Princeton NJ: Princeton University Press, 2010).

23 Çantay, *Akifname*, 313.

Sebilürreşad²⁴ adını alan Sırat-ı Müstakim dergisinde yayınlamaya başlar. Dergi Manastırlı İsmail Hakkı, Ahmet Naim Bey, Abdürreşit İbrahim Efendi, Hasan Basri Bey gibi İslamcılarla; Ahmet Ağaoğlu, Mithat Cemal, Ethem Nejat Bey gibi Türkçülerin bir araya geldiği bir ortamdı.

Sırat-ı Müstakim Dergisi, Kırım'dan Balkanlara, hatta Hindistan'a kadar dağıtılıyor, tüm İslam âleminde İstanbul'dan haberler veriyordu. Mehmet Akif de dergide Cemaleddin Afgani, Muhammed Abduh gibi düşünürlerin eserlerini çeviriyor, nazım ve nesir konusunda yayınlar yapıyordu.²⁵ İranlı şairler Hafız, Sadi'den, Fransız Lamartine'e, Alexander Dumas Fils'e; İngiliz Sheakespeare, Lord Byron ve Milton'a kadar pek çok sanatçıyı bilen ve eserlerini takip eden Akif, makalelerine Gülistan adlı eserin müellifi Sadi müstearı ile imza atıyordu.²⁶

Fatih Kürsüsü'nde Kitabı'nın kapağı.

Ünlü kitabı *Safahat*'ı 1911'de, ikinci kitabı *Süleymaniye Kürsüsünde*'yi 1912'de üçüncü kitabı Hakkın Sesleri ve dördüncü kitabı *Fatih Kürsüsü*'nde 1913'te, beşinci kitabı *Hatıralar*'ı 1917 yılında yayınlamıştı. Mehmet Akif, eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklar için milleti uyanmaya, düşmanların saldırıları karşısında birleşmeye çağırarak, sanatını bir anlamda toplumun emrine vermişti.

Yazılarında baskı rejimini yeren, özgürlüğü öven, İstanbul'daki toplumsal durumu tasvir eden Akif, kısa zamanda derginin başyazarı olarak atanmıştı. Akif'in Türk- İslam âleminde, özellikle de Çarlık Rusyası'ndaki Müslüman yazarlar arasında haklı bir şöhreti vardı.²⁷ Ağaoğlu Ahmet Bey, Yusuf Akçora, İsmail Gaspıralı, Ayaz İshaki gibi yazarlar Mehmet Akif'in aracılığı ile dergide yazılarını yayınlıyorlardı.²⁸

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, hürriyet kavramına slogan ya da isyan olarak yaklaşan pek

24 Dergi 182. Sayısından itibaren Sebilürreşad adı ile yayınlanmıştır.

25 Fevziye Abdullah Tansel, *Mehmet Akif'in Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Kanaat Kitapevi, 1945), 31-33.

26 Eşref Edip Fergan, *Mehmet Akif'in Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları* (İstanbul: Asarı İlmiye Kütüphanesi, 1938), 9.

27 Banarlı, 1153.

28 Fergan, 9-10.

çoklarının aksine Mehmet Akif için bu kavram bir idealdi. Akif, hürriyeti sadece ilan etmenin yeterli olmadığına, halkın bu fikri hazmetmesi gerektiğine de inanıyordu. Şiirlerinin pek çoğunda baskıcı idarecileri eleştiriyordu. Yönetime geldikten kısa süre sonra İttihat ve Terakki Partisi'nin de hürriyet idealinden uzaklaşarak halka zulmettiğine şahit olan Akif, Partiye olan inancını kaybetmeye başlamıştı. Sebülürreşad dergisinin ofisinde bir gün arkadaşları ile beraber çalışırken yazılarında dikkatli olması ileri gitmemesi hususunda Dâhiliye Nezaretinden kendisini uyarmak için gelen görevlilere, gidişat aynı ile devam ettiği sürece kendilerinin susmayacağını, kimseden korkusunun olmadığını söylemişti.²⁹ Hakikatte, İttihat ve Terakki Partisi'nin Şehzadebaşı'ndaki yerinde verdiği Arapça dersleriyle sınırlı olan bağını kopartmıştı.³⁰

Ülkede zor zamanlar yaşanmaktaydı: savaşlar sürerken 23 Ocak 1913 tarihinde İttihatçı subaylar *Bab-ı Ali* Baskını adı verilen hükümet darbesi gerçekleştirmiş, baskın esnasında da Harbiye Nazırı Nazım Paşa'yı öldürmüşlerdi.³¹ İstanbul'da tam bir kargaşa ortamı yaşanmaktaydı: tutuklamalar, idamlar, cinayetler birbirini izliyordu. Balkan Savaşlarının kaybedilmesi ve 550 yıldır Türk Yurdu olan Rumeli'nin elden çıkması millet üzerinde derin bir iz bırakmıştı. Bu hal, derin bir teessür yaşayan Mehmet Akif'in de yazılarına yansımıştı.

29 Çantay, 44.

30 Orhan Okay, *Bir Karakter Heykelin Anatomisi Mehmet Akif* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1998), 19-20.

31 Hanioglu, 35.

Mehmet Akif, Balkan Savaşları sırasında kurulan ve Kurtuluş Savaşı esnasında Milli Mücadele'nin teşkilatlanmasında önemli rol alacak olan Müdafaa-i Milliye Cemiyetine bağlı *Heyet-i Tenviriyye*'ye (İrşat Heyeti) katılır. Heyetin amacı halkı düşman işgaline karşı edebiyat yolu ile uyandırmaktır. Akif, heyette Abdülhak Hamid, Recaizade Mahmud Ekrem, Süleyman Nazif, Hüseyin Cahit Yalçın, Cenap Şehabettin ve Hüseyin Kazım Kadri gibi isimlerle birlikte çalışır. Halkı bilgilendirmek için yazılar yazar konuşmalar yapar.

Mehmet Akif, Osmanlı İmparatorluğu'nu çöküntüye götüren sebepleri biraz da insanlar arasında yaygınlaşmakta olan tembellik, yeis, ihtiras, tefrika gibi hislerde aramış, bu hissiyattan sıyrılıp ümit ve ittifak içerisinde birleşip tek vücut haline gelinmesini kurtuluş için elzem kabul etmişti. Halkı birlik olmaya Akif şu sözleri ile davet etmiştir:

"Sizin felaketiniz: Tarumar olan 'vahdet'; Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa; Eğer o his gibi tek bir de gayeniz varsa; Düşer yine kalkarsınız emin olunuz!; Demek ki birliği temin edince kurtuluruz. O halde vahdete hail ne varsa çiğneyiniz! Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz?"³²

Mehmet Akif, üzüntüyü gidermek, halkı birliğe davet etmek ve orduya manevi destek vermek gibi konularda Beyazıt (2 Şubat 1913), Fatih (7 Şubat 1913), ve Süleymaniye (14 Şubat 1913) Camilerinde vaazlar verir, halka hitap eder.³³ Fatih Camii'ndeki vaazında şöyle seslenir:

"Dökülen kanlar, yakılan canlar, pay-ı mal edilen ırzlar, ayaklar altına alınan namuslar, düşman ayağı ile çiğnenen yurtlar, sefaletlerin en müthiş i içinde ölümü bekleyen dullar, yetimler, kadınlar o kadar çok, o kadar çok ki binde birini düşünecek biri için çıldırmamak kabil değil."

Akif aynı vaazda bu duruma sebep olarak şunu ifade eder:

"Bilakis ayrı ayrı hareket ederek memleketin her tarafında fesatlar çıkardık. Hükümet, ordu bu fitneleri bastırmaktan yoruldu, bitap

32 Mehmet Akif Ersoy, *Safahat* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay, 2001), 290.

33 Ertuğrul Düzdağ, "Mehmet Akif Ersoy Maddesi", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.28 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 436.

düştü. Onlar da beynimize bindiler. Müslümanlar böyle müteferrik mi yaşayacaktı? Hani müminler kardeşti?..Aleyhissalatu vesellem Efendimiz buyuruyor ki dünyadaki müslümanların hepsi bir vücudun azaları gibidir. Birisi acıdığında diğeri de acıyı duyacaktır.”³⁴

Balkan Savaşları esnasında, özellikle, Osmanlı İmparatorluğu’na isyan eden Müslümanları eleştirir Mehmet Akif. Yazılarıyla bir yandan halkı birlik olmaya davet ederken, muharip askerlerin de moralini düşünerek, onları şevke getirmek maksadıyla 1912 yılında “Cenk Marşı” adlı, İstiklal Marşı gibi 10 dörtlükten meydana gelen, bir marş yazar. Bu marş, Sebilürreşad dergisinde isimsiz olarak yayınlanır.³⁵

Osmanlı İmparatorluğu siyasi ve ekonomik gelişmeler ve yöneticilerin uyguladığı yanlış politikalar sonucu, henüz Balkan Savaşlarının yaraları sarılmamışken Birinci Dünya Savaşı’na dâhil olur. Osmanlı askerleri Galiçya’dan Kafkaslar’a, Çanakkale’den Sina’ya kadar pek çok cephede savaşmak zorunda kalır. Bu dönemde, pek çokları gibi Mehmet Akif ve Sebilürreşad çevreleri de ellerindeki yazım imkânları ile devlete savaşın kazanılması için destek olmaya çalışırlar.³⁶

Eşref Sencer Kuşçubaşı ve arkadaşları tarafından, II. Abdülhamit’e karşı, 1903-1907 yılları arasında kurulan bir komite olan *Teşkilat-ı Mahsusa*, 1914 yılında Enver Paşa tarafından Harbiye Nezaretine bağlanmıştı. Teşkilatın amacı tüm Müslümanları bir bayrak altında toplamak, Türkleri siyaseten bir arada tutan Pantürkizmin idealini gerçekleştirmektir. *Teşkilat-ı Mahsusa*, Balkan Savaşları esnasında pek çok operasyon yapmış ve propaganda faaliyetlerinde bulunmuştu.³⁷ Mehmet Akif de pek çok vatansever gibi Teşkilat-ı Mahsusa’da görev alır.³⁸

Mehmet Akif, Teşkilat tarafından, İngiliz ve Fransızların sömürgelerinden topladıkları Müslüman askerlerine yaptıkları propagandaya karşı propaganda yapmak üzere, 1914 yılında Berlin’e gönderilir. Mehmet Akif’in gayesi, farkında olmadan Osmanlı ile savaşan bu Müslüman askerleri aydınlatmaktır.³⁹ Berlin görevinden dönüşte verilen başka bir görevle, Mehmet Akif, 1915 yılının Mayıs

³⁴ Sebilürreşad, 31 Kanunisanı 1328, 2, 231-249 (akt: Turan Aslan, 50-51).

³⁵ Zeki Sarıhan, *Vatan Türküsi İstiklal Marşı, Tarihi ve Anlamı* (Ankara: Özyurt Matbaa, 2002).

³⁶ Tansel, 81.

³⁷ Philip Stoddart, *Teşkilat-ı Mahsusa* (İstanbul: Arba Yay., 1993).

³⁸ Kutay, 10-12.

³⁹ Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy* (Ankara: TTK, 1988) 59-60.

ayında Arabistan'a gider. Teşkilatın bu seferki hedefi, Şerif Hüseyin İsyanına karşı, devlete bağlı olan kabilelerin desteğini sağlamaktır.⁴⁰

Mehmet Akif ve Teşkilat-ı Mahsusa ekibi Arabistan yolunda iken mola verdikleri el Muazzam adlı İstasyon'da, aylardır hasretle beklenen Çanakkale zaferinin haberini alırlar. Hakikatte, Mehmet Akif'in Çanakkale için ağlamadığı gün yoktur. Aynı gece, şair, el Muazzam İstasyonu'nda aldığı bu muazzam zafer haberini yeni nesillere aktarmadan canını almaması için şair Allah'a yalvarır. Mehmet Akif'in hissiyatını yol ve görev arkadaşı Eşref Kuşçubaşı şöyle ifade eder:

*"Duası hiçkırıklarla kesiliyordu. Onu teskin etmek mümkün değildi zaten müdahale etmek de istemiyorduk. Bu bir ilham manzarası idi ve ben onu görebilmiş mutlu bir fani idim."*⁴¹

Çanakkale'de milli tarihimizin belki de en önemli zaferi kazanılmıştı.⁴² Türk ordusu, Çanakkale'de, düşmanın teknik üstünlüğüne rağmen, cesareti ve iman gücü ile düşman filolarını durdurmuş, Boğazlar ve İstanbul'u kurtarmış, hatta Çarlık Rusyası'nın yıkılmasına sebep olmuştu.⁴³ Mehmet Akif, bu zafer karşısında bir abide niteliğinde olan şiiri Çanakkale Şehitlerine'yi yazmıştı. Şiirinde *"Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın? Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın.."* diyerek halka, Mehmetçiğin büyüklüğünü ve zaferin önemini anlatmıştı.⁴⁴

Mehmet Akif, görev dönüşünde yeni kurulan, Şeyhülislamlığa bağlı, İslami İlimler Akademisi olarak kabul edilen *Dar'ül Hikmet'il İslamiye* Dairesi'nin başkâtipliği görevine atanır. Akif 1920 yılında, kuruluşun asli üyesi olur ve bu dairenin yayın organı olan *Ceride-i İlmiyye*'nin de idaresini üstlenir. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nda, yenilgi ile gelen ağır şartlar ve tüm yurttaki başlayan düşman işgalleri nedeniyle, Mehmet Akif, davası uğruna yeniden yollara düşer.

40 Tansel, 86-87.

41 Kutay, 114-113.

42 Banarlı, 1154.

43 Cemal Anadol, *Tarihe Hükmeden Millet Türkler* (İstanbul: Bilge Karınca Yayınları, 2006), 399.

44 Banarlı, 1154.

MİLLİ MÜCADELE, KURTULUŞ SAVAŞI VE MEHMET AKİF ERSOY

Mondros Mütarekesi'nden sonra Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları, mümkün olan tüm mühimmat ve silahı Anadolu'da toplamak ve mahallî direniş hareketlerini bir araya amacıyla, *Kuva-yı Milliye*'yi oluştururlar. İstanbul Hükümeti'nin çıkardığı zorluklara rağmen, kongreler dönemi yaşanır ve bu kongrelerde, vatanın düşmandan temizlenmesine yönelik tedbir ve kararlar alınır.

Mehmet Akif, Milli Mücadele'nin başlangıcında, İstanbul'da bir kısım çevrelerin, vatanın kurtuluşu için İngiliz veya Amerikan mandasından medet ummasından büyük rahatsızlık duyuyordu. Mustafa Kemal Paşa ve diğer asker, sivil aydınlar gibi, Akif de vatanın kurtulacağından ve yeniden bağımsız olunacağından ümitliydi. Akif'e göre:

"Türklerin yirmi beş asırdan beri özgürlüğünü muhafaza etmiş bir millet olduğu hakikattir. Hâlbuki Avrupa'da bile özgürlüğünün kaynağı bu kadar eskiye dayanan bir millet yoktur. Tarih de göstermiştir ki Türkler özgürlüksüz yaşayamaz."⁴⁵

Bu zihniyette olan Mehmet Akif, 1920 yılında Kuva-yı Milliye'nin Ege Bölgesindeki merkezlerini ziyaret eder. Balıkesir'de şehrin en büyük camisi olan Zağanos Camii'nde, halka, aradaki ayrılığın kalkması ve düşmana karşı birleşmeleri için etkili bir konuşma yapar.⁴⁶ Akif'i dinleyen cemaat, caminin dışına taşmıştır ve onu gözyaşları ile dinler. Bu konuşmanın İstanbul'da yankılanan etkisi üzerine Akif, Damat Ferit Paşa tarafından *Dar'ül Hikmet'il İslamiye* Dairesi üyeliğinden ve oradaki görevinden uzaklaştırılır; memuriyetten azledilir.⁴⁷

Kongreler Dönemi sonunda alınan kararlar gereğince Milli Mücadele'yi tüm yurtta tek elden *Heyet-i Temsiliye* yürütecektir. *Heyet-i Temsiliye* Anadolu'da, yeni bir meclisin kurulması için çalışmalara başlar. Tüm yurtta milletvekilleri seçimleri yapılır. 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli kararları alınır ve bu kararların ardından Meclis-i Mebusan İngilizler tarafından 16 Mart 1920'de dağıtılır. İstanbul

⁴⁵ Fergan, 51-52.

⁴⁶ Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy*, 86-87.

⁴⁷ Çantay, 23.

artık resmen işgal edilmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde İstanbul'dan kaçabilen milletvekillerinin ve seçimle gelen diğer vekillerin katılımı ile Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılır.

Anadolu'ya geçmeye karar veren Mehmet Akif'e, o günlerde Mustafa Kemal Paşa'dan, hareketin manevi cephesini güçlendireceği düşüncesi ile davet gelir. Davette Akif'ten Sebilürreşad Dergisi'ni Ankara'da yayınlaması istenir. Mehmet Akif de oğlu Emin Beyle birlikte, Ankara'ya gitmek üzere yola çıkar. Zorlu bir yolculuğun ardından 24 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya ulaşırlar.

Mustafa Kemal Paşa'nın da öngördüğü gibi, sevilen ve muteber bir müslüman aydının Milli Mücadeleye katılması, halk nezdinde, Milli Mücadele hareketinin, İttihat ve Terakki Partisi'nin yeni bir macerası olma ihtimalini gidermiş, hareketi güçlendirmiştir.⁴⁸ Mehmet Akif'in Ankara'ya gelişi, pek çok kişi tarafından sevinçle karşılanmış, Hâkimiyet-i Milliye, Açıksöz gibi gazetelerde haber olarak verilmiştir. Açıksöz gazetesinin 2 Mayıs 1920 sayılı nüshasında şu ifadelerle yer verilmiştir:

"Sebilürreşad Mecmua-i İslamiyesi Başmuharriri büyük İslam şairi Mehmet Akif Beyefendi'nin ahiren Ankara'ya vasil olduğu, Ankara gazetelerinden okunmuştur. Zulme, hakarete, tahammül edemeyerek ailesini, refahını İstanbul'da terk ile Anadolu'ya firar eden bu vicdanlı şairin, Anadolu'nun ahvalini şiirlerinde terennüm etmesini temenni ederiz."

Mehmet Akif, Ankara'ya gelişinin ardından, Burdur'da istifa eden bir milletvekilin yerine, Mustafa Kemal Paşa'nın isteği ile 5 Haziran 1920 tarihinde milletvekili seçilir. Aynı zamanda Biga'dan da vekil seçilen Mehmet Akif, 17 Temmuz 1920 tarihinde Meclis Başkanlığı'na Burdur Milletvekilliğini tercih ettiğini bildirmiştir.

Görev bilinci ile halkı aydınlatmak için vaazlar vermeye başlayan Mehmet Akif, Kuva-yı Milliye Hareketi'nin Anadolu'da tutunmasında, İstanbul Hükümeti'nin isteği üzerine işgalci kuvvetler lehine verilen fetvaların olumsuz tesirlerinin giderilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Akif, yazıları ve vaazlarıyla halka, Kuva-yı Milliye'nin İttihatçı olmadığını, Milli Mücadelenin İslam'a ve Halifeye karşı verilmediğini ve vatani kaybedersek geri çekilecek toprağımızın kalmadığını anlatmıştır.⁴⁹

48 Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy*, 94-95.

49 A.g.e., 94.

[illegible]

Mehmet Akif Ersoy'un Seçim Mazbatası.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde ...Burdur..... Milletvekili ..Mehmet Akif Ersoy'ın
kısaca özetlenmiştir.

Adı ve Soyadı [*]	Mehmet Akif Ersoy	Eserleri	7 cilt Şafahat, Necet çollarından-Medineye, Elvehi tabiatı Vasiyet ve İstiklâl Harşı ve mecmualarda bir çok şiirleri
Babesinin ve annesinin adı	Patih müderrislerinden İpekli zade Mehmet Tahir Efendi Annesi. Buharalı bir hanım	İşleri	
Doğum yeri	İstanbul	Sevilen erredikî melek ve işleri	Sebilürreşat Başmuharriri
Doğum tarihi	1873	Milletvekilliği namazında evli olup olunculuğu ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlü bir çocuk (Denedi Ömer Elza Doğrul)
Okuması	Medrese, Mülkiye idadisi ve Baytar mektebi	Osmanlı Meclisi Meclisinde Milletvekilliği varmış seçilen yerleri	
Bildiği diller	Arapça, Farsça ve Fransızca	Bis im-Şim tarihi	29.Aralık.1936'da İstanbul'da vefat etmiştir.
Neden anımsanıyor olduğunu	Edebiyatı		

Hayatının tükürlü değışikliklerine ait tamamlayıcı bilgiler

İlk tahsilini Patih müderrislerinden pederi Mehmet Tahir efendiden okumuş. Mülkiye idadisini de bitirerek Baytar Mektebine devam etmiş ve Baytar mektebini de Birincilikle bitirerek Orman ve Maadin Nazaretine memur olmuştur.

Edebiyata meraklı olan bu zat (Ed. biyatı cedideye)intisap ederek Serveti Fünun, Sıratı Müstakim (Sebilürreşat) ta ve sair mecmualara yazı yazmağa başlamış. (Darülfikrmeclisi) cemiyetine girerek başkâtıplığına tayin edilmiş ve kendisini Arabistan ve Almanyaya göndermişlerdir.

Büyük harpten sonra Sebilürreşat başmuharrirliğini yaparken Anadoluya geçerek Birinci Büyük Millet Meclisine Burdur Milletvekili olarak katılmıştır.

[*] Şeyhi Karamanînin evlat-ı şerifi olan şairi ve şairi olanıdır.

Anadolu'da bu gelişmeler yaşanırken, İstanbul'da Damat Ferit Paşa Hükümeti Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'den 11 Nisan 1920'de Anadolu'da mücadele edenlerin katlinin vacip olduğuna dair fetva almıştır.⁵⁰ Alınan bu fetva, İngiliz uçaklarıyla ve işgalci askerlerce Anadolu'da dağıtılmıştır.⁵¹ Bu fetvalara inanan bir kısım gruplar, yer yer Anadolu'da Milli Mücadele hareketine karşı isyanlar çıkartmaktaydı. Düzce-Bolu çevresinde çıkan isyanlar,⁵² bu bölge ile sınırlı kalmamış, Tokat'ta, Zile'de ve Yozgat'ta da Milli Mücadele'yi güçleştiren hadiseler yaşanmıştı. Hatta Yozgat'ta isyancılar, milletvekili seçimlerinin yapılmasını bile engellenmeye çalışmışlardı.

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından önce, İstanbul Hükümeti'nin fetvasına karşı *Heyet-i Temsiliyye* de Ankara Müftüsü Rıfat (Börekçi) Efendi'den bir fetva alır. 22 Nisan 1920 tarihinde alınan, Millî Mücadele hareketinin dinen ve siyaseten meşruluğunu ifade eden bu fetva, çeşitli gazetelerde yayınlanır, Anadolu'daki tüm müftülöklere tebliğ edilir.⁵³ Rıfat Bey'in fetvasının yarattığı etkiyi gözlemleyen Ankara Hükümeti, iç isyanlara çözüm için en önemli adımın bir İrşat Heyeti kurulması; heyetin, halkı Milli Mücadele'nin haklılığı hususunda aydınlatması ve irşat etmesi olacağına karar verir. Beypazarı'nda çıkan isyanının ardından, süren Meclis görüşmelerinde Mustafa Kemal Paşa da irşat ve tenvirin* gerekliliğini şu sözleri ile ifade etmiştir:

*"Muhterem heyetiniz ulemayı kiramdan beş zat intihap etsin. Bunlar oradaki ulema ve eşrafı çağırsın; hakikatleri anlatsın. Yanlış fikirlere kapılanlar affedilsin. Bu, münhasıran Beypazarı'nda değil, aynı akıbetle maruz kalan tüm vatanda uygulansın."*⁵⁴

İhtiyaca binaen oluşturulan İrşat Heyeti'nin kurumsallaştırılmasına karar verilir ve *Encümen-i İrşat ve Heyet-i Nasiha* teşkil edilir. Bu heyet Milli Mücadele'de verilen savaşlar boyunca, Anadolu'nun her ilinde, cephe gerisinde olumsuz propagandayı boşa çıkartmak, halkı irşat etmek ve orduya güven telkin etmek için çalışır. Ordudan ne zaman talep gelse ulemadan oluşturulan bir heyet yardımı koşar.⁵⁵

* Işıklandırma, aydınlatma, bilgi verme

50 Naşit Hakkı Uluğ, *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı* (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1973), 196-198.

51 Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz* (İstanbul: Yüce Yayınları, 1990), 647-648.

52 Naşit Hakkı Uluğ, *Hemşehrîmiz Atatürk* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1973), 140-141.

53 Recep Çelik, *Millî Mücadele'de Din Adamları* (İstanbul: Emre Yay., 1999), 202-204.

54 TBMM Zabıt Cerideleri (Tutanaklar), Cilt 3, İçtima 1, 25 Nisan 1920.

55 Çelik, 210-211.

Balkan Savaşı esnasında kurulan Milli Müdafaa Heyeti'nin İrşat Heyeti'nde görev alan; yine Birinci Dünya Savaşı esnasında *Teşkilat-ı Mahsusa*'nın görevlisi olarak benzer faaliyetlerde bulunan Mehmet Akif'e, *Encümen-i İrşat ve Heyet-i Nasiha*'da görev verilir.⁵⁶ Heyetle birlikte ya da yalnız, Anadolu'da pek çok il'e giden şair halka Sevr Antlaşmasının hükümlerini anlatır, mevcut halin anlaşılmasını sağlamaya çalışır.⁵⁷ Mehmet Akif'in halka yaptığı konuşmalar Sebilürreşad Dergisi'nde de yayınlanır, halka ve askerlere dağıtılır.

Mehmet Akif İrşat Heyeti ile birlikte ilk önce Konya'ya gider, şehirdeki isyanın bastırılması, halkın birlik olması için uğraşır.⁵⁸ Arif Konya'daki görevinin ardından Çankırı'ya gider. Şehrin en büyük camisi olan Ulu Cami'de, halka neden kurtuluş mücadelesi verilmesi, köle olunmaması gerektiğini şöyle anlatır:

*"Allah'a hamd-ü senalar olsun. Aylardan beri Cuma namazını kılmak fırsatını Çankırı'da buldum. İstanbul ve civarında kılamadım; zira o yörelerde kâfirlerin bayrağı dalgalanıyordu. O bayrağın altında kâfirin kölesi idik. Rabbü'l-âlemin Müslümanlara köleliği haram kılmiştir. Kölenin Cuma namazı kabul değildir. Hürriyetinizi kazanacak sonra cumaya koşacaksınız. Kâfirin bayrağı altında halifelik kuru sözden ibarettir. Halifelik İslam bayrağı altında olur.."*⁵⁹

Mehmet Akif 15 Temmuz 1920'de Kastamonu'ya gider.⁶⁰ Bu şehir ve civarında uzun süre kalır. Ailesinin de kalabileceği bir ev tutar; kışın zorlu şartlarına, yaşadığı maddi güçlüklerle rağmen, gayretle irşat faaliyetlerinde bulunur. Bu ilde yayınlanan Açıksöz Gazetesinde yazılar yazar, şehrin camilerinde vaazlar verir.⁶¹ Şehrin merkezinde bulunan Nasrullah Camii'nde halka şu sözlerle seslenir:

*"Bizi mahv için tertip edilen muahede-i sulhiye paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza düşen vazife Anadolu'muzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı parçalamaktır."*⁶²

56 Tahsin Yıldırım, *Milli Mücadele'de Mehmet Akif* (İstanbul: Selis Kitaplar, 2007).

57 Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.1, 392.

58 Kutay, 160-162.

59 Mustafa Yeşilay, "Milli Mücadele Yıllarında Çankırı" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2000), 229-230.

60 Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy*, 120-125.

61 Kutay, 165-166.

62 Banarlı, 1154.

Konuşmasında, Müslümanların esir olarak yaşayamayacağını, hakikatte, Müslümanlar için en büyük düşmanın fitne, fesat ve ayrılık olduğunu vurgular. Sevr Antlaşmasının nasıl bir ölüm fermanı olduğunu ifade eder:

*"Sakın milli hareket aleyhinde olanların sözlerine kulak asmayınız. Çünkü onlar halkımızı köle haline getirmek istiyorlar. İçimizde yer yer çıkan isyanlar hep mel'un düşmanların parmağı ile olmuştur. Allah rızası için aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü, böyle düşman hesabına çalışarak, elimizde kalan bir avuç toprağı da verecek olursak çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur."*⁶³

Mehmet Akif'in Nasrullah Camii'nde verdiği uzun ve etkili hutbe yurdun dört bir tarafında duyulur. Sebilürreşad Dergisi'nin neşriyatıyla, tüm cephelere, il idarelerine, müftülöklere gönderilir. Hatta risale şeklinde bastırılıp, cephedeki askerlere dağıtılır.⁶⁴ Ordu Komutanları, valiler, müftüler Akif'e teşekkür telgrafları çeker. Gazi Mustafa Kemal Paşa da şairi şu sözlerle takdir ettiğini ifade eder:

*"Kastomonu'daki vatanperverane mesainizden çok memnun oldum. Sevr Muahdesi'nin memleket için ne feci bir idam hükmü olduğunu, Sebilürreşad kadar hiçbir dergi memlekette neşretmedi. Manevi cephemizin kuvvetlenmesine, Sebilürreşad'ın büyük hizmeti oldu. Her ikinize de bilhassa teşekkür ederim. Ben sizin İstanbul'da iken de milli mücadelemizde yaptığınız hizmetleri bilirim.."*⁶⁵

63 Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı III* (İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2006), 421.

64 Hasan Duman, *Mehmet Akif ve Bir Mecmuanın Anatomisi* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1986), 80-82.

65 A.g.e., 80.

İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILMASI BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NCE SEÇİMİ

Anadolu'da şehirlerde ve cephelerde koşturan, özellikle askerlere moral vermek için büyük çaba sarf eden İrşat Heyeti üyeleri, Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa ile Garp Cephesinde görüşmüş, halkın ve askerlerin maneviyatı güçlendirecek bir milli marşın yazılması hususunu mütalaa etmişlerdi.⁶⁶ Aynı zamanda, yeni kurulan Ankara Hükümeti'nin de gelişen dış temasları ve diplomatik ilişkileri de bir milli marşa duyulan ihtiyacı güçlendirmekteydi.⁶⁷

Hükümet üyelerini ziyaret eden Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa, İrşat Heyeti'nin bu talebini iletir, milli heyecanı canlandıracak, Fransızların Marseyez Marşına benzer bir milli marş yazılmasını, ordu adına hükümetten talep eder.⁶⁸ Bu talebi ve genel ihtiyacı değerlendiren Eğitim Bakanlığı da İstiklal Marşı'nın yazılması için -çalışmanın başında zikredilen- Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde ilan edilmiş olan yarışmayı açar.

İstiklal Marşı için yarışmanın açıldığı günlerde Mehmet Akif görevli olarak Kastamonu'da çalışmaktadır. İstiklal Marşı için bir yarışma ve ödül olması fikrinden hoşlanmayan şair, müsabakaya katılmak istemez. Mehmet Akif'in yarışmaya neden katılmak istemediğini, dostu Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey şöyle anlatır:

"İstiklal Marşı'nın İstiklal Mücadelesi'nin içinde Büyük Millet Meclisi'nde görev yapan Mehmet Akif tarafından yazılmasını kendisine söylediğimizde zaman o 'ben ne müsabakaya girerim ne de caize alırım!' demişti. Ben ricalarımı tekrar ettikçe o da aynı sözünü söylemiş ve 'bırak yazsınlar. Ben bu yaştan sonra yarışa mı gireceğim ayıp değil mi?' demişti. Bir gün Hamdullah Suphi Bey beni mecliste gördü ve dedi ki 'şimdiye kadar 500'den fazla marş geldi. Ben hiç birisini beğenmedim üstadı ikna edemez misin?' ben Akif Bey müsabaka şeklini ve ikramiyeyi kabul etmiyor; eğer buna bir çare

66 Mehmet Önder, "İstiklal Savaşı Belgeleri" *Türk Edebiyatı* 158 (1986): 34-41.

67 Muhittin Nalbantoğlu, *Mehmet Akif ve İstiklal Marşı* (İstanbul: Zümrüt Yay., 1986), 17-20.

68 İsa Kocakaplan, *İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy* (İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yay., 2007), 14-16.

*ve bir şekil bulursanız yazdırmaya çalışırım. Düşündü dedi ki 'ben kendisine bir tezkire yazayım. Arzusuna tabi olacağımızı bildireyim. Fakat tezkireyi siz kendisine veriniz.' Ben de uygun gördüm. Yarım saat sonra getirip tezkireyi bana verdi.."*⁶⁹

Hasan Basri Bey -yine çalışmanın başında zikredilen- davet mektubunu 5 Şubat 1921'de Mehmet Akif'e iletir. Hasan Basri Bey, şair Mehmet Akif'i ikna edebilmek için şiiri kendisinin yazacağını söyler; şairden yardım talep eder. Mehmet Akif, birlikte yazalım der; ancak ikramiyeyi almayacağını söyler. Hasan Basri Bey, yarışma koşullarının şairin istediği gibi düzenleneceğini, ikramiyeyi ise bir hayır kurumuna vereceklerini söyleyince Mehmet Akif İstiklal Marşı'nı yazmaya ikna olur.⁷⁰

Mehmet Akif Ankara'ya vasıl olduktan sonra Tacettin Dergâhı'nda ikamet etmiş, şiirlerini, yazılarını bu güzel mekânda yazmıştır. Ancak Dergâh sadece bir ikametgâh değildir. Mehmet Akif ve onu ziyaret edenler için edebi, fikri, tasavvufi, kültürel ve sanatsal sohbetlerin yapıldığı, cephelerdeki durumdan halkın bilgi almak için koştugu bir mekândır.⁷¹ Akif İstiklal Marşı'nı da bu mekânda yazmıştır. İstiklal Marşını yazarken adeta dünya ile ilişkisini kesen şairin halini kendisi gibi Tacettin Dergâhı'nda ikamet eden Konya milletvekili Hafız Bekir Efendi şöyle anlatır:

*"Üstat bir gece birden uyanır. Kağıt arar; bulamayınca kalemiyle yattığı yer yatağının yanındaki duvara marşın 'Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım..' mısrası ile başlayan kıtasını yazar. Ben sabah namazına kalktığımda üstadı çakısıyla duvardaki yazısını kazırken gördüm."*⁷²

Dostları, Akif'in İstiklal Marşı'nı yazarken derin tefekküre daldığını, saatlerce düşünüp yazdığını anlatmışlardır. Herkesin sabırsızlıkla beklediği şiir on gün içerisinde tamamlanır ve 17 Şubat 1921 tarihinde Sebilürreşad Dergisinin ilk sayfasında Kahraman Ordumuza ithaf edilerek yayınlanır. Şiiri 21 Şubat 1921 tarihinde Açıksoz Gazetesi de neşreder. 26 Şubat 1921 tarihinde ise İstiklal Marşı konusu Meclis görüşmelerine taşınır; görüşmelerde şiirin basılarak milletvekillerine dağıtılması kararlaştırılır.⁷³

69 Çantay, 81-95.

70 A.g.e., 62.

71 Fergan, 70-71.

72 Beşir Ayvazoğlu, *İstiklal Marşı Tarihi ve Manası* (İstanbul: Tercüman Yay.,1986), 27-28.

73 TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt 8, İçtima 157, 26 Şubat 1921.

1 Mart 1921 günü başkanlığını Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı Meclis görüşmelerinde İstiklal Marşı tafsilatlı olarak tartışılır. Verilen teklifin oylama ile kabulü üzerine, Hamdullah Suphi Bey İstiklal Marşı'nı okumak üzere kürsüye çıkar: Mehmet Akif'ten şiiri yazmasını kendisinin istediğini, şairin ikramiye nedeniyle yarışmaya katılmayı uygun görmediğini, ancak görüşmeler neticesinde Mehmet Akif'i ikna ettiklerini, elemelerden kalan son altı şiirle birlikte Mehmet Akif'in şiirini Meclis'in seçimine sunduklarını söyler. Ardından, İstiklal Marşı'nı kürsüden okur.⁷⁴

Mehmet Akif'in yazdığı İstiklal Marşı bu görüşmeden on iki gün sonra Meclis'te yapılan türlü tartışmalardan sonra kabul edilir. Bazı vekiller marşın seçimini Meclis'in mi, ilgili komisyonun mu yapması gerektiği konusunda tartışmalar da görüşmelerdeki çoğunluk Mehmet Akif'in şiirinin seçilmesi konusunda kararlı davranır. Meclis tutanaklarına göre, marş için hangi güftenin seçileceği konusunda pek çok husus müzakere edilmiştir. Kastamonu vekili Suat Bey gibi Mehmet Akif'in şiirinin seçilmesinden yana fikir beyan edenler olduğu gibi, Bolu vekili Tunalı Hilmi Bey gibi Akif'in şiirinin milletin ruhuna tercüman olamayacağını iddia edenler de olmuştur.

Birinci Meclis'teki demokratik tartışma ortamında hemen her konudaki fikir ve görüşler serbestçe tartışıldığından, İstiklal Marşı'nın seçimi hususu da ciddiyetle müzakere edilmişti. 12 Mart 1921 tarihli takrirlerinde Suat Bey müzakerelerin bitirilmesini ve Mehmet Akif Bey'in şiirinin İstiklal Marşı olarak kabulünü teklif ederken, Tunalı Hilmi Bey ise İstiklal Marşı'nın şubelerce teşkil edilecek özel bir encümen tarafından tetkik ve tasdik olunmasını teklif etmiştir.

Aynı gün Bursa Milletvekili Emin Bey'in verdiği takirde, İstiklal Marşı önceden basılıp dağıtıldığı, tüm vekiller tarafından ayrı ayrı tetkik edildiği için ayrı bir encümene havaleye lüzumun olmadığı belirtmişti. Ayrıca takirinde Mehmet Akif'in şiirinin Milli Marş olarak kabul edilmesini teklif etmişti. Bitlis vekili Yusuf Ziya, Isparta vekili İbrahim de öteden beri İslam şairi olarak bilinen ve takdir edilen Mehmet Akif'in şiirinin Meclis-i Ali'nin maneviyatına uygun olduğundan bahisle Milli marş olarak kabul edilmesini teklif etmişlerdi. Yine aynı oturumda, Kırşehir Mebusu Yahya Galip ise Mehmet Akif'in şiirinin, şairin kendisi tarafından Meclis kürsüsünden okunmasını teklif etmişti.

12 Mart 1921 tarihinde art arda verilen bu takrirlerden sonra, Meclis Başkanı takrirlerin hepsinin Mehmet Akif'in şiirinin kabulüne mutazammın olduğunu söylemiş, söz isteyen Tunalı Hilmi Bey'e "müzakere bitmiştir" diyerek cevap vermiştir. Başkan, ardından, her güfteyi ayrı ayrı oylamayı sunmuş bu güfteler reddedilince Hasan Basri Bey'in Mehmet Akif'in şiirinin kabulünü

74 TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt 9, İçtima 1, 1 Mart 1921.

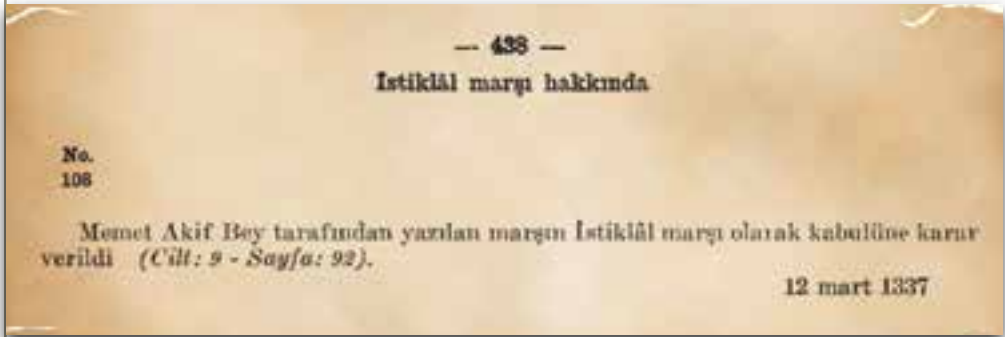
teklif eden takririni oya sunmuştur. Ekseriyet oyla Mehmet Akif'in şiirinin kabul edilmesinin ardından, Kırşehir vekili Müfit Efendi, Hamdullah Suphi Bey'in İstiklal Marşı'nı kürsüden tekrar okumasını teklif ederken, Konya vekili Refik Bey ise milletin ruhuna tercüman olan bu marşın ayakta okunmasını teklif etmişti. Meclis başkanı ise cevabında şöyle demiştir:

*"Müsaade buyurunuz efendim. Heyeti muhtereme bu marşı kabul ettiğinden tabii resmi İstiklal Marşı olarak tanınmıştır. Binaenaleyh, ayakta dinlememiz icap eder. Buyurunuz efendiler."*⁷⁵

Marşı en ön sıra ayakta, alkışlayarak dinleyenlerden biri de Cumhuriyetin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır. Marşın kabulünden sonra, İstiklal Marşı'nın önemini şu sözlerle anlatır:

*"Bu marş, bizim inkılabımızın ruhunu anlatır... İstiklal Marşı'nda davamızı anlatması bakımından büyük manası olan mısralar vardır. En beğendiğim yeri şu mısralardır: '**Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet, hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklal.**' Benim bu millettten asla unutmamasını istediğim mısralar işte bunlardır... Bu demektir ki efendiler Türk'ün hürriyetine dokunulamaz!"*⁷⁶

Büyük Taaruz'un zaferle kazanılmasından sonra, Mehmet Akif de kendisinden Mustafa Kemal Paşa hakkında bilgi isteyen Hakkı Tarık (Us) Bey'e *"Ben yemin etmem; fakat işte yemin ediyorum. Milli Mücadele'de onun yanında bulundum; yakından tanıdım. Vallahil'azim, eğer Mustafa Kemal Paşa olmasaydı bu zafer kazanılmazdı"* diyerek Atatürk hakkındaki görüşlerini bildirmiştir.⁷⁷

⁷⁵ TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt 9, İçtima 6, 12 Mart 1921.

⁷⁶ Nalbantoğlu, 11-13.

⁷⁷ Kuntay, 248.

جہیز و رزمیہ

نور کا پور کا ملک اعلیٰ حکم مندرجہ فراموشی و اوبیشہ ایک ہفتاد و دو دفعہ شمر اوتھور ، ۷ نومبر ۱۹۰۱ء

استقلال مارشی

قورقما، دوتاي يوشقلاردا، يوزمان آل منجاي،
سولدن چورچك اوستده تونك سوك اويچاي،
اوتم مئشك يئيرچير، بارلاچاي،
اوتدور، اوتم شمشكوي آچاي.

چانچا ، قربان اولام ، چهرمگي اي قازلي خان
 قهرمان عرقه ، رگول انا جو زينت ، يو جوان ؟
 سکا اونلار موکوني قاتلار جو کوکله سنان ..
 حيدر ، حلقه خان ، دشت اديلان

۱۰. از زبان ویدو حر و شامو ، حر اقام
 هاتکی سیدین با و غیر اور و جیش ، شامو
 کو کریش دل کھج ، پتہی جیکر اقام
 پتہ کارم طالتی ، اٹکی و صیدام ، شامو ۔

ھېرىك آقانى سىلمىسىچىلىك زۇھىر دېگەن
 نىم پان طولو كوكىم كى سىلمىسىچىلىك
 ئولۇسوز ، ئورۇنلا ، ئاقىل بولۇپ بىر تىنى پان
 «مىنىت :» ھېرىك كى دېگەن قىش جالوار

آفریدانی پور دین : آفریدانہ اور فرات ، صافین
سیر این کوکسی ، طورسون جو جامزجہ آفین
طولہ سقد سکا وعد ایستیک کونار حاکم . .
کم بایر بانک وارن . . بانک وارن و وارن .

بسیار است برای : «طوری که» و «بهره‌گیری» : طای
 و «خوب» آنست که یکباره گفتند و آن
 من نبود و «خوب» : «بهره» : «طوری» : «طوری» :
 و «بهره» : «طوری» : «طوری» : «طوری» : «طوری» :

کیم جو جنت و جہنم اور خیر و شر کے بارے میں
 شہداء، فضیلت، حق، غلو، باطل، حق و باطل، حق و باطل،
 جانی، حق و باطل، حق و باطل، حق و باطل، حق و باطل،
 حق و باطل، حق و باطل، حق و باطل، حق و باطل، حق و باطل،

روحان سلیمان و الیہی ۔ دودر الخیاتی علی
و کعبین محمد بن کعب بن محمد بن علی
بالماتری ۔ کہ شہاد آری وینک علی ۔
ابن دودر وینک الیہی ۔

انورما۔ وسدایک ریت محمدہ ایڈر۔ ولوید۔ عاتیم
هرجی محمدہ۔ آتسی، پوشاوی۔ فانی ہاشم
غفرور روح جرد کی۔ زعل ہاشم
لو زمان پوکندارک عربہ درک بسکے ہاشم

واللہ اعلم بالصواب۔
 افسوس کہ آج کے دور کو کون کا قریب کہیں جلاں،
 ابدی سکائی ہو، عرق ہو، شہ جلاں،
 جلیں، بحر پانی، پانی، بحر جلیں،
 جلیں، غلہ جلیں، شہ جلیں،

تہذیب و تمدن ۱۶ء ۲۲۸
محمد حاکف

دیگر آتی شمره برابر نظر ندقیلزه عرض ایده جکر.
اقتاب سزه مالدور، آرقداشلر رأیی احساس
ایدیورم، بکنمک تقدیر ایتک خصوصه ساز حرم،
آفتابی بایشم فقط سزک آفتابکز، تم آفتابی قفس
ایده یایر آرقداشلر سزه مالدور اقدم.

استغلال مادوشی

۱
قورقا، سونهز بوشغلر ده بوزدن آل سنجاق
(شدلی آلتیشلر)
سونهزین پروردیش اوستده تون اقصوکه اوجاق
اویم مئتمک ییشیزید، بولا اوجاق
اوچدر، اویم مئتمکد آفتابی.

۲
جانا، قربان اولایم، جیمرمکی ای نازلی حلال
قهرمان عرقه بر کول، بو شدت، بو حلال
سکا اولار دوکولن قانلیر حوکر، حلال..
حقیقده، حقه طایان، مذمتک استقلال.
(آلتیشلر)

۳
بن ازلدن دیدر حرولشادم، حریشادم
هانکی چیلغین بکا زنجیر اورد، چیشش، شاشادم
کوکرمش، من کی، بی، بدیمی جیگدر آشادم
بیرتام طاعلری، انکیله صیغام، طاشادم.

۴
غریک آفتابی سارمشته چلیک زدهل دیوار
بیم ایمان طولو کوکشم کی سرحدیم وار.
اولوسون، قورقا، نامل بوبله برایتانی بوزار
«مدیت» «دیدیک مک دینی قانش جاملوار»

۵
آرقداش! بوردیه آلتاقلری اوزراقا، صافین.
سیر ایت کوکده کی، طورسون بوجیم سزه آیین.
طونه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقل..
کیم یایر بلنک یارین.. بلنک یارینده یاقین.
(آلتیشلر)

رئیس باشا — عارف وکالتجه احتساب ایدیش
اولانردن برایشک قرشی قسب ایدیلور.
همی الدن یا یک — حده صبحی یک، عصری یک
هانکی بی ایسترسه اوقوسونلر
رئیس باشا اقدم عصری یک، تنکلی قیول
بیورنلر لطفاً الدین قادیرسون... (قیول اولمشد اقدم)
رئیس — حده صبحی یک اقدی بیورک، (شمدی
کلیه سسلری)

رئیس — مع التأسف بودقیه ایچون تأخیر ایدیور
کدکلی زمال سولر یکی برقر بروار ساروخلده معول
وشاد بیککدر، (بومارک عظمسزک اجنایی سباقده
عبداغفور اقدی طرفدن برده ایدار بیورلسی عرض
وتکلیف ایدرم) بیورنلر (شعبه وکیل اقدی وار
سسلری) دنا ایدلسی قیول بیورنلر لطفاً الدین قادیرسون...
(قیول ایدلسی)

رئیس باشا — استقلال مارشاردن برده ایتک کریدن
اوقوتنه هشت خلیه قرار ورمشدی.

حده صبحی یک — آرقداشلر خاطر لاسکر عارف
وکالی حوکر مجاده سزک درجی، ترم ایدمک بر عارش
ایچون شاعرلریزه مراجعت ایتشدور. بر جوق شعرلر
کادی، آراءه بدی دانسی ان فطله اساق حاز اولدرق
کولولمش و آیرلشدور.

صالح اقدی — اسمری ندر؟
حده صبحی یک — آرتیبه عرض ایدی جکدر.
یانکر وکالت بایش اولدی ندقیلشده فوق اعاده قوتلی
بر شعر آدمق لزومی حسن ایتدیکی ایچون بن شخصاً
حد تا کف یک اقدی به مراجعت ایتدم، وکده بیلرکده
بر شعر یازملری رجا ایتدم. کندیلری جوق اصیل بر
اندیشه ایله توده کوسردیلر. بیلر سکره بو شعرلر ایچون
برا کرامیه وعد ایدلشدور حالوکه بنی کندی ایتلر
تقریباً یک آروسنده بولناه قلمری و بوندن چکده کارش
اظهار ایتدیلر. بن شخصاً مراجعت ایتدم. لازمکن
ندایی آیرز، وایجاب ایدن علاقی یارز دیدم. بوشرطه
بیولندی شام مززه فوق اعاده نفیس برنر کوندردیلر.

-۹۲-

۱۰

۶

با حدیقت بر لری « طوبراق » دیدرک کجده ، طاق :
دوشون آندمکی چکجه کفلمز یانی ،
سن شهید اولوغولت ، اخیتمه ، یازمده ، آناکی
ورمه ، دنیای آله کده ، بوجت وطن ،
(آلتیشتر)

۷

کیم بوجت وطنک اوغربنه اولماز که فدا ؟
(آلتیشتر)
شهادت فیتقمه حق ، طور اعی صیقله شهادت
جانی ، جانانی ، بتون وارینی آلتینده خدا ،
ایتمهین تک وطنم بنی دنیاده جدا ،
(الشاه مدالری)

۸

روحک سندن ، آله ، شودر آخقاق امل ،
دکه بین معادیک کورکسه ناهرم املی
بوغا نلر - که شهادت لری دینک علی -
ایدی بوردیک اوستده بتم ایتمه املی .

۹

او زمان و جا ایله نیک سجده ایدر - واورمه - طاشم ،
هر جزعه مددن ، آله ، بوشاوب قاتل باشم ،
فتقدیر روح مجرمد کی بدن لشم ؟
او زمان یو گنلرک هر شه دکر بلکه باشم .
(آلتیشتر)

دله لای - سن ده شفق لری کی ای شالی هزار :
اولسون آلتیق دوگون « لریجت هینی جیول -
ایله نیکا بوی ، عرف بوی اشمه جان :
حقدیر ، هر پاشامش ، یار املک حریت !
حقدیر ! حقه طاقان ، ملشدک استقلال .
(سو مکنی آلتیشتر)

رئیس پاشا - احمدلر تصدیق آت قیجهمس بویه ظهور
ایتمشدر : ۸۲ رأو جلال الدین عارفیک ، ۸۰ رأی عدنان
خدا لار اقمشدر ، بالکر بر دای بوسه نسیکی اجمه لشمدر .
هم جلال الدینیک و هم عدنانیک بولک ایچون اتحاد
وسطعلق اولمشدر ، بوردی اولماسه ۱۷۱ گنشی رأیه
اشترک اقمشدر ، بولک نظر آصاب اکثریت ۸۶ - دره او
حاله هرایی قانک قاراشش اولدقلری رأی قضا ایدر .
منیب ایدر که کز آخقاق یارینه راقلم .

اقدام یازین اولکده دن سوکره ساعت اوچده اجتماع
ایجت اوزورده جلمه تی تعلیل ایدینوم ، قبول بیورده کتیر
کی عبدالغفور اقدی حصر لری نیک دامت آمین خوان
اولم متعاقباً (عبدالغفور اقدی طرفدن دعا ایدلمشدر)

آخیره : تورکی بیولک مات مجلس مطبعی

12 Mart 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi tarafından İstiklal Marşı olarak kabul edilen Mehmet Akif'in şiiri, haber olarak, gazete ve dergilerde geniş yer bulmuştur. İkamet etmekte olduğu Tacettin Dergâhı'nda Mehmet Akif'i ziyaret eden arkadaşları ve pek çok mebus samimi bir törenle şairi kutlamışlardır. Mehmet Akif, kazandığı 500 liralık ödülü yoksul kadın ve çocuklara iş öğreten *Darülmesai*'ye bağışlar. 17 Mart 1921 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde bu durum şöyle ifade edilmiştir:

"Teberru: Burdur mebusu, şairi muhterem Mehmet Akif Beyefendi'nin Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen İstiklal Marşı için mahsus beş yüz lira mükâfatı nakdîyeyi, müşarünileyh fakir İslam kadın ve çocuklarına iş öğreterek sefaletlerine nihayet vermek emeliyle teşekkür eden Darülmesai menfaatine hediye eylemiştir."

Mehmet Akif, kendisinin İstiklal Marşı'nı para için yazdığının düşünülmesinden endişe etmektedir. Hâlbuki, ciddi maddi sıkıntı içerisindeydi. Durumunu ve ödül konusundaki hassasiyetini Eşref Edip şöyle anlatır:

*"İstiklal Marşı
için tahsis
edilen beş yüz
lira mükâfatı,
üstadın kabul
etmemesi o
zaman çok
kimseye tuhaf
gelmişti.
Bahusus, o
sırada sıkıntısı
da vardı. Bu
ikramiyeden
bahsedenlere
çok kızardı.
Baytar Şefik
de bir gün
bu sebepten
üstattan azar
işitti. Üstat,
Ankara'da
ceketle gezerdi.
Paltosu yoktu.
Çok soğuk
günlerde
Şefik'in*

muşambasını istişare ederek giyerdi. Bir gün Şefik, 'Akif Bey mükâfatı reddetmeyip bir muşamba yahut bir palto alsaydın daha iyi olmaz mıydı?' deyince üstat hiddetlendi. Bunu söylediği için tam iki ay Şefikle konuşmadı."⁷⁸

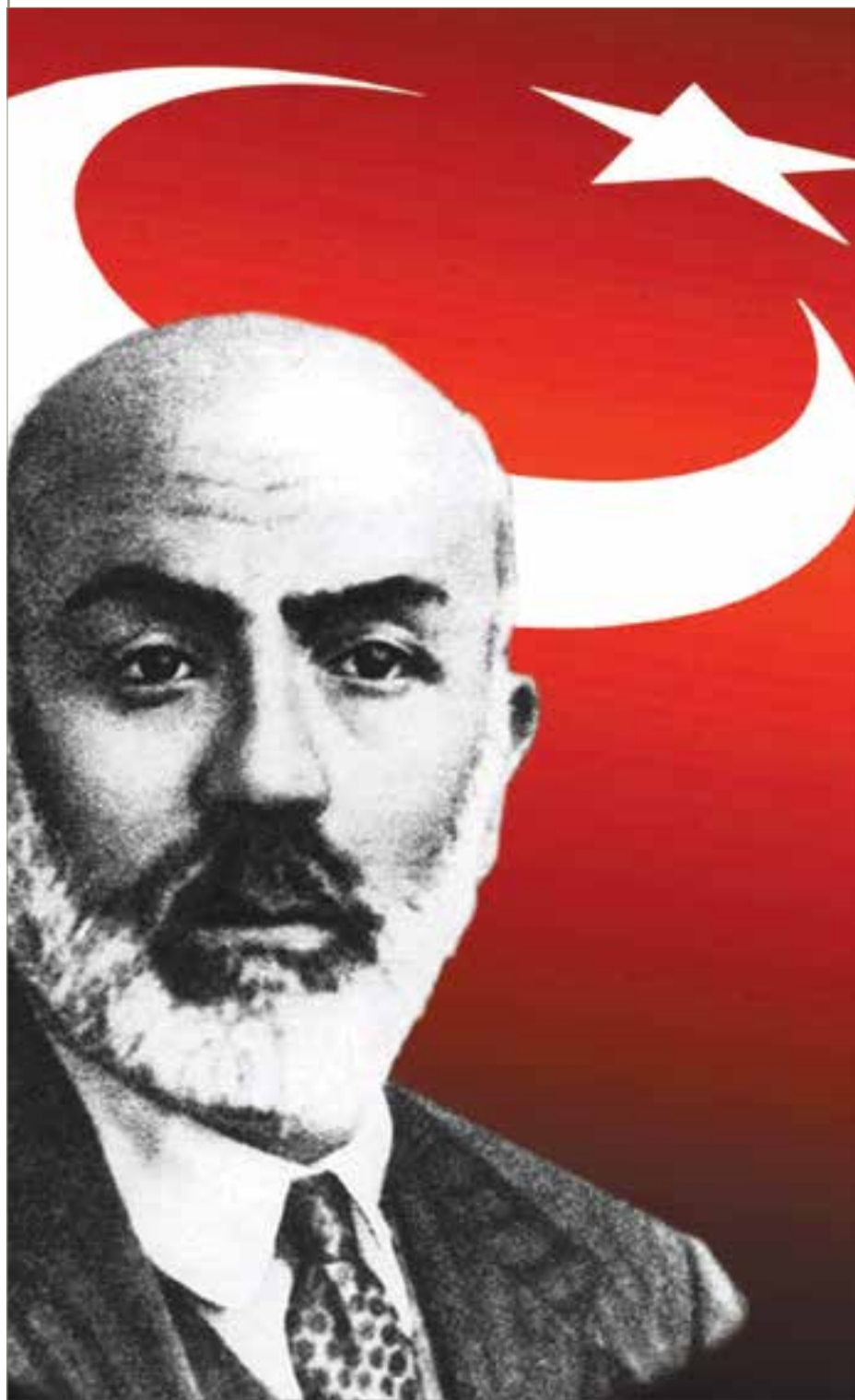
Karesi vekili Hasan Basri (Çantay) Bey

*Maarif Bakanı, Antalya vekili
Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey*

Kabulünün ardından, İstiklal Marşı, İngilizce, Almanca, Fransızca, Macarca ve Farsça'ya çevrilerek, yurtiçinde ve yurtdışında dağıtılmış; mitinglerde, törenlerde halkın manevi ve milli duygularını güçlendirmek maksadı ile okunmaya başlamıştı. Orduya ve halka büyük moral olan İstiklal Marşı, yurtdışındaki elçiliklerde de törenlerle kutlanmış, elçilik mensuplarınca, sevinç gözyaşları içerisinde ayakta dinlenmiştir.

78 Fergan c.1, 83.

İstiklâl Marşı

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak; (Süldetli alkışlar)
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletiminidir ancak.

Çatma; karbun olayım, çeşeni ey nazlı hilâl,
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl. (Alkışlar)

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vaadettiği günler hakkın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın. (Alkışlar)

Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı;
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı;
Verme, dünyaları alsanda, bu cennet vatanı. (Alkışlar)

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda? (Alkışlar)
Şüheda, fıkıracak, toprağı sıkıan şüheda!
Canı, canını, bütün varını alın da hüda,
Etnesin tek vatanından beni dünyada cüda. (Enjallâh sadaları)

Ruhumun senden, ilâhi şudur ancak emeli,
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar - ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecdile bin secde eder-varsa-taım,
Her cerhamdan, ilâhi boyanıb kınrı yapım,
Fıkarır ruhu mücerret gibi yerden naım;
O zaman yükselerek arşı değer belki başım. (Alkışlar)

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olson artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebedîyan sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, hakka tapan, milletimin istiklâl. (Sürekli alkışlar)

İSTİKLAL MARŞI'NIN BESTELEENMESİ

İstiklal Marşı'nın 12 Mart 1921 tarihinde kabulünden bir gün sonra Meclis Başkanvekili Adnan Bey (Adivar), marşın bestesi için yarışma açılması gerektiğine dair bir karar verir. Maarif Vekâleti, Hâkimiyeti Milliye gazetesinin 17 Mart 1921 tarihli sayısında bu defada da marşın bestesi için bir yarışma duyurusu ilan eder:

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyetinden Burdur mebusu şair-i muhterem Mehmet Akif Bey tarafından yazılıp Büyük Millet Meclisi'nce kabul ve gazetelerde ilan edilen İstiklal Marşı'nın bestesi Maarif Vekâletince müsabakaya konulmuştur. Notanın mayıs ortasına kadar gönderilmesi ve kabul edilecek beste için beş yüz lira mükâfat-ı nakdiye verileceği ilan olunur.

Marşın ilk gayri resmi bestesi Ali Rifat Bey tarafından bestelenir ve 1 Nisan 1921 tarihinde Kadıköy Apollon Tiyatrosu'nda çalınır. Yarışmaya yirmi dört eser katılır; hatta bestelerden biri de Prag Konservatuvarı'nda görevli olan Bedri Bey'e aittir.⁷⁹

Marşın bestelenmesi konusu 1 Kasım 1921 tarihinde Meclis'te görüşülür. Görüşmelerde Meclis'ten, marşın İstanbul'da özel bir heyet tarafından bestelenmesi için izin istenir. Konunun Maarif Encümeni'nde görüşülmesi talep edilir. Bolu Vekili Tunalı Hilmi Bey bestenin de güfte gibi seçilmesinin uygun olduğunu dile getirir.

Ancak, resmi bestenin seçimi konusunda 1922 yılı ortalarına kadar herhangi bir gelişme kaydedilemez. Maarif Vekili olarak Hamdullah Suphi Bey'in yerine atanan Mehmet Vehbi Bey, 9 Haziran 1922 tarihinde Meclis'e bir tezkere verir ve İstiklal Marşı'nın yurtdışında bestelenmesi konusunu gündeme getirir.⁸⁰

Milli Mücadele'nin sürdüğü zor ve çalkantılı dönemlerde İstiklal Marşı'nın bestelenmesi gecikir. İstiklal Marşı'nın bestelenmesi konusu, ancak 12 Şubat 1923 tarihinde İstanbul Maarif Müdürlüğü'ne gönderilir. Müdürlük, üyelerinin çoğunluğu makamsal müzik eğitimi almış olan bir komisyon kurar ve Marşın bestesi için bir yarışma açar. Komisyon, 19 Temmuz 1923 tarihinde yarışmaya katılan elli beş beste içerisinde Ali Rifat Bey'in (Çağatay) eserini tavsiyeye uygun

⁷⁹ Sarıhan, 64-77.

⁸⁰ Mehmet Altun, *Özgürlük Notaları: Milli Marşın Öyküsü* (İstanbul: Tekfen Vakfı Yayını, 2008).

görür ve eseri notları ile birlikte Ankara'ya gönderir. Komisyon aynı, zamanda Rauf Yekta Bey, Zati (Arca) Bey, Kazım (Uz) Bey ve Dr. Suphi (Ezgi) Bey'in bestelerini de beğenmiştir.⁸¹

Mehmet Akif'in şiiri İstiklal Marşı'nın güftesi olarak, Meclis'in oylaması sonucu alınan kesin bir kararla belirlenmiştir. Ancak, Ali Rifat Bey'in bestesi kesin değil, tavsiye niteliğindedir. Bu durum, başkanlığını Divan Müziği besteleri yapan kanuni Ziya Paşa'nın yaptığı komisyonca seçilen bestenin, milli duyguları tetikleyecek coşkudan yoksun olması ile açıklanmıştır.⁸² Beste yeterince enerjik bulunmamaktadır ve icra edildiği bakanlıklar, okullar gibi kurumlardan itirazlar gelmektedir.⁸³ Her ne kadar resmi olarak kabul edilmemişse de, yasal süreç tamamlandığından ve bir komisyonca tavsiye edilmiş olduğundan, Ali Rifat Bey'in eseri 1930'lara kadar İstiklal Marşı'nın bestesi olarak çalınmıştır.

Bu arada saraya bağlı *Muzıkayı Hümayun*'un şefi olan Osman Zeki (Üngör) Bey de İstiklal Marşı için bir beste yapmıştır. Osman Zeki Bey, İstiklal Mahkemeleri hâkimlerinin de katıldığı, İstanbul'daki yardım konserlerinde İstiklal Marşı'nı kendi bestesi ile icra eder. Osman Zeki Bey'in bestesi duyulunca, Hükümet kendisine kadrosu ile beraber Ankara'ya davet eder. Ankara'da göreve başlayan Osman Zeki Bey, 1924-1934 tarihleri arasında Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti Şefliği görevini yürütecektir.⁸⁴

Osmanlı Dönemi Üniforması ile

Osman Zeki (Üngör) Bey.

81 Antep, 68.

82 A.e.

83 Antep, 69.

84 Riyaseti Cumhur Musiki Heyeti 1932 yılında Armoni Mızıkası ve Filarmoni Orkestrası olarak ikiye ayrılır. Osman Zeki Bey bu tarihten sonra Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı şeflik görevini yürütür. Bkz: A.g.e., 71.

6 Nisan 1924 tarihli bir belge ile Osman Zeki Bey'in idaresinde bulunan orkestra, Riyaset-i Cumhuriyet Musikiyesi olarak resmileşmiştir. 14 Mayıs 1924 tarihli, Türkiye Reis-i Cumhuriyet Gazi Mustafa Kemal imzalı bir başka belge ile de Osman Zeki Bey'in, orkestranın kurulması hususundaki çalışmaları takdir edilir ve kendisine İstiklal Marşı bestesi yarışmasında takdir edilen 500 liralık bir ödüle eş miktarda para ödülü verilmesi uygun görülür.⁸⁵

İstiklal Marşı 1924'ten 1930'a kadar Ali Rıfat Çağatay'ın bestesi ile çalınmıştır. Ancak 1930'da yeni bir emirle, o tarihte Cumhurbaşkanlığı Orkestrası şefi olan Osman Zeki Bey'in bestesi İstiklal Marşı'nın resmi bestesi olarak kabul edilir. Toplamda dokuz dörtlük ve bir beşlikten oluşan marşın armonisini Edgar Manas, bando düzenlemesini ise İhsan Servet Küncer yapmıştır. İstiklal Marşı'nın sadece ilk iki dörtlüğü bestelenmiştir ve icra edilmektedir.⁸⁶

"İstiklal Marşı"

söz: Mehmet Akif ERSOY
Müzik: Zeki ÜNGÖR

Kork... ma sön... me... bu şa... fak... lar da yü... cen... al san...
ma kar... dan o... la... yun... çe... ro... ni... ce... nar... h... bi...

6 cak Sön... me... den yurda... manin... aın... de... ti... sen... som... o... cak O... be... nim... mil... le... ai... min... yıl... da... 20...
lal Kah... la... man... ar... la... ma... bir... gül... ne... bu... şiddet... bu... ce... lal Sa... na... ol... 2. mard... kü... len... kan... la... 20...

11 der... par... la... 20... cak... o... be... nim... dir... o... be... nim... mil... le... ai... min... dir... an... cak... Can... lal...
12 me... so... na... 20... lal... h... k... der... H... k... ta... 20... mil... le... ai... min... is... rik... 1. 2.

İstiklal Marşı'nın notaları.⁸⁷

⁸⁵ A.g.e., 95, 98.

⁸⁶ Serhat Yener, Hakan Duran, "Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikal Açından İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 24 (2010): 185-206.

⁸⁷ Teknik açıklama için Bkz: a.g.e., 203.

SONUÇ

Tarihte eşine ender rastlanabilecek olaylara şahit olan, adeta bir milli kahramanlık destanının yazıldığı dönemde görev yapan Birinci Meclis, misyonunu ve faaliyetlerini 16 Nisan 1923 tarihinde tamamlar.⁸⁸ Yeniden yapılacak olan seçimlere, İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif katılmayı hiç düşünmez. Ailesi ve Sebilürreşad Dergisi ekibi ile birlikte İstanbul'a geri döner. Mehmet Akif 1923 yılında, Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine gittiği Mısır'a 1926 yılında ailesi ile birlikte yerleşir.

*Şairin Hilvan'da çekilmiş
fotoğrafı.*

⁸⁸ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi c.1 Milli Mücadele ve TBMM 1. Dönem 1919-1923* (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları) 745-748.

Mehmet Akif'in Mısır'da yayınladığı imzalı Gölgele Kitabı.

Mısır'da da hastalıklar, maddi sıkıntılar büyük şairin yakasını bırakmaz. Buna rağmen, Mısır Üniversitesi'nde Türk Dili eğitimi verir. Mısır'da kaldığı sürede "Firavunla Yüzyüze" adlı şiirini yazar, *Safahat*'ın son kitabı olan *Gölgele*'i yayınlar.⁸⁹ Mehmet Akif 1935 yılında hastalanır. Gurbette yaşadığı sürece, çok sevdiği vatanının hasretini çeken şair, memleketinde ölmek istediğinden 1936 yılında İstanbul'a geri döner.

89 Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy*, 250-255.

فرماندہ

Hilary
HELWAN

محمد

محمد

Hasta yatağında kendisini ziyaret eden, İstiklal Marşı ile ilgili sorular soran arkadaşlarına şöyle der:

*"İstiklal Marşı... O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Bin bir fecayi karşısında bunalan ruhların, ıstıraplar içinde halas dakikaları beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Onu kimse yazamaz. Onu ben de yazamam. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım. O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur."*⁹⁰

Mehmet Akif'in vefatından kısa bir süre önce çekilmiş fotoğrafı.

İstiklal Marşı'nı milletine hediye eden büyük şair 29 Aralık 1936 tarihinde vefat eder. Tabutu Türk Bayrağına sarılır. Hayatı boyunca taşıdığı asaletine, tevazuuna uygun, gösterişten ve şatafattan uzak bir merasimle Edirnekapı Mezarlığı'na defnedilir.

Mehmet Akif, içinde yaşadığı devrin hakikatini idrak etmiş ve eserlerinde bunu ifade etmiştir. İdealist bir fikir ve sanat adamı olarak taassup, batıl inanç, cahillik, tembellik, özgüven eksikliği ve benzeri hususları ele alarak eserlerinde

90 A.g.e., 268.

toplumsal meselelere eğilmiştir. Hurafelere ve gericiliğe karşı çıkmış, toplumun medenileşmesi için büyük çaba sarf etmiştir.⁹¹ “*Kendimi milletimin huzurunda gördüğüm günden beri sanattan ziyade cemiyeti düşünmek istedim*” diyen Akif, Osmanlı İmparatorluğu’nun savaşlardaki yenilgisini devletin geri kalmışlığına bağlar. Milli bilincin uyandırılması suretiyle hem ilerleneceğine hem de sömürgeci güçlerin tasallutundan kurtulunabileceğine inanmıştır.⁹²

Bu inanç ile Akif, eserlerini sanat için değil toplumun iyileşmesi için bir araç olarak vücuda getirmiştir.⁹³ Mehmet Akif, şiirlerini, yazılarını, vaazlarını ve İstiklal Marşı’nı Hakk, hak, ezan, hürriyet, şehadet gibi Kur’an’a ait kavramlar ve değerlerle tanzim etmiştir.⁹⁴ Şair, Milli Mücadele döneminde Anadolu’yu neredeyse şehir şehir gezerek verdiği vaazlarıyla halkı irşat etmiş, şiirler yazmış halkın Milli Mücadele’ye katılımını ve desteğini güçlendirmiştir. Bu yönüyle Mehmet Akif Milli Mücadelemizin ve zaferin manevi mimarlarından biridir.

Mehmet Akif, Türk milletine mal ettiği İstiklal Marşı’nı ünlü eseri *Safahat’a* dahi dâhil etmemiştir. Adeta, büyük şairin bu asil tavrına uygun kabul edilebilecek 2010/1126 sayılı kanunla⁹⁵, İstiklal Marşı’nın 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan mali haklara konu edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu kanuna göre, hiçbir gerçek ya da tüzel kişi, kurum, kuruluş veya birlik İstiklal Marşı’nın çoğaltılması, yayılması, temsili, ses veya görüntü nakline iletimi karşılığında bedel talep edemeyecektir.

4 Mayıs 2007 tarihli, 5649 sayılı başka bir kanunla da her yıl İstiklal Marşı’nın kabul edildiği gün olan 12 Mart, Mehmet Akif Ersoy’u Anma Günü olarak kabul edilmiştir. Kanunla, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının öncülüğünde, halkımızın ve sivil kuruluşların iştiraki ile anma törenleri düzenlenmektedir. Hakikatte, büyük şairin ve arkadaşlarının, vatan topraklarının düşman işgalinden kurtulması için verdikleri mücadeleyi, bu uğurda canlarından ve mallarından yaptıkları fedakârlıkları hatırlamak, o büyük insanlardan ziyade gelecek nesillerin istifadesi içindir.

91 Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadar* (İstanbul: Dergah Yay., 1994).

92 Okay, 16.

93 Neriman Malkoç Öztürkmen, *Mehmet Akif ve Dünyası* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 11.

94 Kadriye Alev, “İstiklal Marşı’nın Kültürel Kodları ve Metinlerarası İlişkiler,” *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3(2014): 14-15.

95 Bkz: Resmi Gazete, 2010/1126 sayılı kanun.

KAYNAKÇA

Akay, Hasan. "İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı 41 Dize 41 Yorum." *İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 90. Yıldönümü Dolayısıyla*. İstanbul: Hat Yayınevi, 2010.

Aktaş, Şerif. *Büyük Türk Klasikleri c. 10*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1990.

Alev, Kadriye. "İstiklal Marşı'nın Kültürel Kodları ve Metinlerarası İlişkiler." *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3(2014): 14-15.

Altun, Mehmet. *Özgürlük Notaları: Milli Marşın Öyküsü*. İstanbul: Tekfen Vakfı Yay., 2008.

Anadol, Cemal. *Tarihe Hükmeden Millet Türkler*. İstanbul: Bilge Yayınları, 2006.

Antep, Ersin. "Osman Zeki Üngör ve Musiki İnkılabı." Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2009.

Aracı, Emre. *Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

Arslan, Tekin. *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1995.

Arslan, Turan. "Mehmet Akif ve Milli Mücadele de Birlik ve Beraberliği Sağlamaya Dönük Faaliyetleri." Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2010.

Ayvazoğlu, Beşir. *İstiklal Marşı ve Tarihi Manası*. İstanbul: Tercüman Yay., 1986.

Banarlı, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997.

Çantay, Hasan Basri. *Akıfname*. İstanbul: Erguvan Yayınevi, 2008.

Çelik, Recep. *Milli Mücadele'de Din Adamları*, İstanbul: Emre Yay., 1999.

Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi c.1 Milli Mücadele ve TBMM 1. Dönem 1919-1923*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.

Doğan, Mehmet. *Camideki Şair Mehmet Akif*. İstanbul: Nehir Yay, 1989.

Duman, Hasan. *Mehmet Akif ve Bir Mecmuanın Anatomisi*. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1986.

Düzdağ, Ertuğrul. "Mehmet Akif Ersoy," *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.28, 436.

Düzdağ, Ertuğrul. *Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar*, c.1. İstanbul: Marmara Üniversitesi. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., 2006.

Düzdağ, Ertuğrul. *Mehmet Aktif Ersoy*. Ankara: TTK, 1988.

Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 2001.

Fergan, Eşref Edip. *Mehmet Akif'in Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*. İstanbul: Asarı İlmiye Kütüphanesi, 1938.

Eyck, F. Gunther. *The Voice of Nations: European National Anthems and Their Authors*. London: Greenwood Press, 1995.

Tansel, Fevziye Abdullah. *Mehmet Akif'in Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kanaat Kitapevi, 1945.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. *Türk Askeri Muzikaları Tarihi*, İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.

Gültekin, Mehmet Asım. "Mehmet Akif İçin Bir Biyografi." *Yedi İklim* 117-118 Aralık (1999): 98-100.

Hanioğlu, Şükrü. *Brief History of the Late Ottoman Empire*. Princeton NJ: Princeton University Press, 2010.

Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı III*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 2006.

Karabekir, Kazım. *İstiklal Harbimiz*. İstanbul: Yüce Yay., 1990.

Karadeniz, Abdurrahim. *Mehmet Akif'in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı*. İstanbul: Hece Yay., 2008.

Kocakaplan, İsa. *İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 2007.

Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar*. İstanbul: Yeni Mecmua Yay., 1948.

Kuntay, Mithat Cemal. *Mehmet Akif Hayatı-Sanatı-Seciyesi Seçme Şiirleri*. İstanbul: Yeni Mecmua Yayını, 1948.

Nalbantoğlu, Muhittin. *Mehmet Akif ve İstiklal Marşı*. İstanbul: Zümrüt Yay., 1986.

Okay, Orhan. *Bir Karakter Heykelin Anatomisi Mehmet Akif*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.

Önder, Mehmet. "İstiklal Savaşı Belgeleri." *Türk Edebiyatı* 158 (1986): 34-41.

Öztürkmen, Neriman Malkoç. *Mehmet Akif ve Dünyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Sarıhan, Zeki. *Vatan Türküsü İstiklal Marşı, Tarihi ve Anlamı*. Ankara: Özyurt Matbaa, 2002.

Scholes, Percy Alfred. *God Save the Queen!: The History and Romance of the World's First National Anthem*. Oxford University Press, 1954.

Stoddart, Philip. *Teşkilat-ı Mahsusa*. İstanbul: Arba Yay., 1993.

Tanaçar, Şükran. *Mehmet Akif'ten Bir Demet*. İstanbul: Yörük Matbaası, 1970.

Uluğ, Naşit Hakkı. *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Milliyet Yay., 1973.

Yener, Serhat, Duran, Hakan. "Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikal Açından İncelenmesi." *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 24 (2010): 185-206.

Yeşilay, Mustafa. "Milli Mücadele Yıllarında Çankırı." Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2000.

Yıldırım, Tahsin. *Milli Mücadele'de Mehmet Akif*. İstanbul: Selis Kitaplar, 2007.

